

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ПЕРЕРОБНО-ЗБУТОВИХ АГРАРНИХ КООПЕРАТИВІВ З ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВІВЧАРСТВА

Г. В. Трофімова, к. с.-г. н., доцент
НДІ «Укראгропромпродуктивність»

*Кооперативні товариства утворюють
заощадження з витрат
(Charles Gide – французький економіст
та історик економічної думки)*

Розглянуто проблеми переробки та збуту овечої вовни дрібними приватними сільськогосподарськими товаровиробниками продукції вівчарства в трансформаційних умовах аграрного сектору економіки. Визначено чинники доцільності створення переробно-збутових аграрних кооперативів з виробництва продукції вівчарства.

Постановка проблеми. Аграрні трансформації в Україні докорінно змінили відносини власності на селі. Значна частина сільськогосподарського виробництва зосереджена у приватних селянських господарствах. Майже половину валової агропродукції (у постійних цінах) виробляють власні селянські господарства, фермерські господарства та дрібні агропідприємства. Зокрема, у фермерських господарствах та домогосподарствах у 2017 році було зосереджено 81,1 % поголів'я овець (від загального показника), 92,6 % овець (у живій масі) реалізовано на забій, виробництво баранини становило 95,5% і виробництво вовни сягнуло 89,8% [6, с. 10, 88, 107, 126]. Дрібні господарські формування на приватній основі, що утримують овець, можуть виробляти якісну безальтернативну різноманітну продукцію вівчарства з цілющими властивостями (баранину, овече молоко та сири з нього, жири – овечий та вовняний (ланолін), вовну, смушки, каракуль, овчини). Однак на сьогодні виготовлення якісного продукту не може бути єдиною вирішальною умовою ефективної господарської діяльності дрібних аграрних товаровиробників. Щораз більше уваги доводиться приділяти пошуку й придбанню ресурсів і послуг за прийнятними цінами та збуту виготовленої продукції. Одним із дієвих методів забезпечення успішного функціонування та ефективної збутової діяльності дрібних агротоварних формувань з виробництва продукції вівчарства може стати створення та розвиток системи переробно-збутової сільськогосподарської кооперації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання становлення і розвитку кооперації початку ХХ століття знаходилися у центрі уваги таких відомих економістів-теоретиків, як М. І. Туган-Барановський і О. В. Чаянов. Останніми роками в Україні активізувалися дослідження щодо відродження і розвитку кооперативних відносин на селі. Концептуально засади кооперативотворчості досліджують М. Й. Малік, Л. В. Молдован, В. В. Зіновчук, Л. М. Левківська, Ю. В. Ушкаренко та інші.

Разом із тим питання розвитку в Україні системи переробно-збутової сільськогосподарської кооперації для забезпечення споживачів на внутрішніх та зовнішніх ринках продукцією вівчарства, виробленою дрібними агровиробниками, не знайшли відображення у вітчизняній науковій літературі.

Мета та методика досліджень. Мета дослідження полягає в обґрунтуванні головних переваг формування та розвитку переробно-збутових сільськогосподарських кооперативів продукції вівчарства. Теоретичною і методичною основою дослідження стало використання діалектичного методу пізнання та системного підходу до вивчення досліджуваних явищ і процесів. Крім того, застосовувалися такі методи, як індукції та дедукції, абстракції, узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Український генофонд овець налічує сім основних вітчизняних порід та шістнадцять внутрішньопородних типів: асканійська м'ясо-вовнова з кросbredною вовною, асканійська тонкорунна, смушкові, асканійська каракульська порода, м'ясні – олібс, тексель, шароле, молочні – лакове та інші [7, с. 13]. Утім, незалежно від напрямку продуктивності, від овець отримують основну традиційну продукцію вівчарства – вовну. Для суттєвої частки парцелярних господарств в Україні, які утримують 42 % овець, як правило, характерне господарювання примітивними засобами праці на обмежених площах сільськогосподарських угідь, не придатних для застосування сучасної великогабаритної техніки [1, с. 6]. У таких дрібних господарських формуваннях стриження вовни відбувається одноосібно, а подекуди навіть вручну. Це один із найбільш трудомістких процесів, що пов'язаний з несприятливими санітарно-гігієнічними умовами роботи і дефіцитом кваліфікованих робітників у період заготівлі вовни. Як наслідок, щорічно зростають обсяги незатребуваної овечої вовни. На сьогодні в Україні такої в наявності понад 3 т, зокрема грубої – 14,6 %, малоцінної (базова, звалок, тавро, кольорова, обніжка, клонкер) – 14,4, дефектної – 33,5 та проблемної – 37,5 %. Подальший рух зазначеної сировини ускладнюється: вона або реалізується за наднизькою ціною, або ж зовсім не використовується за призначенням. Додана вартість реалізованої певного сорту очищеної та

митої вовни у нативному вигляді не перевищує 10 %, а у вигляді готових виробів – 25 % і навіть більше.

Вузьким місцем базових технологій первинної обробки вовни є низька якість очищення забрудненої вовни від технологічних (органічні, мінеральні, рослинні, землясті, кормові частки, дьоготь, фарба та ін.) та механічних (січка, перестрига) забруднень, особливо на перших етапах її оброблення, а саме сухого механічного очищення перед промиванням. У подальшому це суттєво впливає як на якість промивання вовни, так і ефективність самих технологій. *Всі світові технології первинної обробки вовни містять важливий, але занадто затратний технологічний процес – сухе очищення забрудненої рунної овечої вовни перед промиванням, від якості виконання якого значною мірою залежить ефективність подальших технологічних процесів* [8; 9, с. 123]. Окрім того, в умовах ринкових відносин, коли існуючі вітчизняні фабрики первинної обробки вовни (Харківська й Чернігівська ПОВ) виявилися неконкурентоспроможними і майже зупинилися, виникла потреба в альтернативних варіантах з організації первинної обробки та переробки вовни у миту чесану стрічку (слівер і топс). Подальше перероблення останньої у пряжу або вовняні вироби (ковдри, подушки тощо) безпосередньо в умовах вівчарських господарств стимулюватиме їх діяльність за рахунок підвищення реалізаційних цін на кінцеву продукцію. Для усунення існуючих організаційних, транспортних й фінансових труднощій, пов'язаних з підготовкою, зберіганням та реалізацією вовни, щоб отримана продукція не залишалася в господарствах, а її реалізація в натуральному вигляді не була збитковою, доцільно використовувати альтернативні варіанти новітніх ресурсо- і енергоощадних механізованих технологій і технічних засобів для оброблення та перероблення значних обсягів незатребуваної вовни в товарну екологічно безпечну продукцію (слівер, топс, пряжа, повсть і повстяні вироби) безпосередньо в місцях виробництва сировини [4; 5, с. 16].

Проблеми первинної обробки і переробки овечої вовни, її збуту для подібної категорії аграрних товаровиробників можливо вирішити шляхом добровільного об'єднання для досягнення визначеної мети – створення спільного підприємства, забезпеченого необхідним капіталом із пайових внесків кожного, хто справедливо погодився на ризик та відповідну частину прибутку цього підприємства, а також активну участь в його функціонуванні [10, с.18]. Формування кооперації в сучасних ринкових умовах надасть сільським товаровиробникам можливість одержувати зиск не тільки від виробництва, а й від подальших стадій руху виробленої ними

продукції, брати участь у великомасштабному бізнесі, використовувати професійних управлінців, ділити ризик, контролювати канали збуту своєї продукції і постачання, впливати на ціни, бути рівноправними партнерами у ринкових відносинах [3].

Головні переваги створення переробно-збутового сільськогосподарського кооперативу продукції вівчарства позначаються у:

- передачі функцій реалізації продукції кооперативу, що уможливорює зосередження товаровиробників на технології виробництва вовни;
- колективному вирішенні питання придбання відповідних технологій та техніки для первинної обробки і переробки овечої вовни та іншої продукції вівчарства;
- проведенні навчальних тренінгів, підвищенні кваліфікації, підбору кваліфікованих спеціалістів для циклічних видів робіт;
- створенні розгалуженої мережі «виробник – споживач» дрібносерійного продукту з певним географічним походженням та навіть виробництва за індивідуальними замовленнями;
- раціональних витратах виробників на підготовку, зберігання, транспортування і реалізацію вовни;
- формуванні більших партій товару, що завжди залучає великого покупця, який відповідно готовий платити значно вигіднішу для членів кооперативу ціну;
- дослідженні ринку продукції вівчарства та поліпшенні доступу до внутрішніх і зовнішніх ринків збуту й відповідного формування партій товару;
- уникнення послуг стихійних посередників, реалізуючи товар безпосередньо споживачеві;
- у переробно-збутовому кооперативі більше можливостей щодо поліпшення товарної якості продукції через сортування, калібрування, пакування, зберігання і т. п.;
- захисту членів кооперативу від монополістичних проявів інших збутових структур.

Висновки. Уповільнення в Україні динамічного кооперативного руху пояснюється тим, що суб'єкти господарювання ще не усвідомили необхідності й сутності захисту своїх економічних інтересів. Об'єднання зусиль і ресурсів виробників продукції вівчарства, зокрема овечої вовни, у переробно-збутові кооперативи звільнить їх від невласливих функцій переробки, заготівлі та реалізації продукції, що сприятиме ефективному використанні трудових, матеріальних та фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Аналітичні дослідження показників продуктивності у галузі тваринництва особистих селянських господарств. К.: НДІ «Укragропромпродуктивність», 2016. С. 84.
2. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України. К. : Логос, 1996. 220 с.
3. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Пехов В. А. Розвиток кооперативних відносин в аграрній сфері економіки. Сталий розвиток економіки. 2015. № 3. С. 5-11. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_3_2.
4. Наумов О. Б. Організація виробництва та первинної обробки вовни у місцях сировинної бази. автореф. дис. ... канд. техн. наук: 08.06 01 / К.: НАУ, 2000. 22 с.
5. Сокол О. І. Шляхи відродження вівчарства України. Харків: Бізнес Інформ, 2001. С. 63.
6. Тваринництво України – 2017 : стат. зб. / Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Тенденції розвитку вітчизняного та світового ринку продукції вівчарства / Демчак І. М та ін. К.: НДІ «Укragропромпродуктивність», 2013. 151 с.
8. Тимошенко Н. К., Рогачев Н. В. Новые – старые проблемы промывки овечьей шерсти. Овцы, козы, шерстяное дело. 2004. № 2. С. 18 – 20,
9. Туринський В. М. Обґрунтування і розробка системи технологічних рішень та способів виробництва продукції вівчарства: дис. ... доктора с.-г. наук: 06.02.04 / Асканія-Нова, 2005. – 416 с.